

Bij de Werven

Gilde Utrecht

jaargang 25 nummer 3, december 2024

Colofon

Bij de Werven is een voortzetting van Gilde Utrecht Nieuws

Gilde Utrecht is een vrijwilligersorganisatie van vijftigplussers waarin ongeveer tweehonderd mensen hun ervaring - opgedaan in werk en hobby - belangeloos inzetten voor Utrechtse stadgenoten.

Aan dit nummer werkten mee

Geert van Beek, Afke van Dijk, Gerlofke Hekelaar, Henk van Hilten, Yvon Hoogendijk, Jacqueline Hovius, Els Jimkes en uitgeverij Matrijs, Hans Marcelis, Bertie Schonk, Paul Sprang, Martijn Verviers

Redactie

Thom van Rossum, Cor van Santen, Aart de Veer en Nienke Willemsen

Secretariaat

Gilde Utrecht, Lange Smeestraat 7, 3511 PS Utrecht. Tel. 030 234 32 52
e-mail kantoor@gildeutrecht.nl
website www.gildeutrecht.nl

Drukkerij

Drukkerij All Print te Culemborg

Oplage

250 exemplaren

Sluitingsdatum kopij jaargang 26 nummer 1

1 maart 2025

Foto's omslag

Geert van Beek
voorkant: Zicht op de Jansstraat
(vanaf de Dom)
achterkant: Anatomisch Laboratorium

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden kopij in te korten. De inhoud van de ingezonden kopij valt buiten de verantwoording van de redactie.

Van de redactie

door Nienke Willemsen

Voor jullie ligt het kerstnummer van *Bij de Werven* waar weer met veel plezier aan gewerkt is. Wederom een 'dik' nummer vol leuke, persoonlijke en inhoudelijke artikelen over Utrecht en ons Gildewerk. Zo lees je een verslag van de baliemedewerkers die een bezoek brachten aan Kasteel de Haar en een verslag van de rondleiders die leerden over de sterrenwacht. Ook laten we jullie in dit nummer een kijkje nemen bij twee misschien wat minder bekende, maar zeer bijzondere Utrechtse kerken.

Gezien de steeds extremere weersomstandigheden waarmee we te maken lijken te krijgen, is het artikel over waterbeheer in de stad Utrecht een echte eyeopener. Het op peil houden van het water in de grachten gaat niet vanzelf en met de inzet van het waterschap houden we hopelijk in Utrecht de komende jaren droge voeten. Ook voor ons, stadsbewoners, is hierbij een taak weggelegd (denk hierbij aan tegelwippen en anderszins vergroenen).

Niet alleen het waterbeleid maar ook het ouderenbeleid in Utrecht is een punt van aandacht in dit nummer. De directeur van *U op leeftijd* vertelt hoe zij diverse thema's die de Utrechtse ouderen aangaan op de kaart zet! In de meer persoonlijke verhalen lees je deze keer over vriendelijk activisme en het belang van zinloze schoonheid. Maar ook over de weerslag van de huidige (politieke) tijdgeest op het werk van met name onze taalcoaches. Het vertellen van verhalen, de verhalen van anderen, van onze taalmaatjes, is nu belangrijker dan ooit!

Inhoud

Van de redactie	2
Nieuws uit de Lange Smeestraat	3
Zinloze schoonheid	
De 'balie' op Kasteel de Haar	
Ruim Alle Blikjes Op	
Intervisie, maar dan nét anders	
Van de bestuurstafel	7
Oud en Nieuw	
In memoriam Geert Boorsma	
In en om de stad	8
De Sonnenborgh; een multifunctioneel bastion	
Waterbeheer in stad Utrecht	
De Augustinuskerk gerestaureerd	
Over taal	13
Meet & Greet	
Verhalen vertellen	
In de schijnwerper	16
Op de bres voor senioren	
Een neogotisch juweel in hartje stad	
Het woord is aan...	20
Ten slotte	21

Zinloze schoonheid

door Gerlofke Hekelaar

Op 26 september was het in Utrecht 'Gewoon een beetje extra aardig dag'. De dag was een initiatief van de Utrechtse Uitdaging en de GeluksBV. Er deden meer dan veertig Utrechtse organisaties aan mee, waaronder het Gilde. Er werden complimentenkaartjes uitgedeeld, mensen konden in gesprek op speciaal daarvoor geplaatste bankjes, er waren gratis pepernoten, ansichtkaarten en koffie. Bij ons kantoor stond de Gildefiets buiten met een kratje vol lekkere appeltjes die mensen gratis mochten meenemen. De dag was geïnspireerd op de Amerikaanse *Random acts of kindness day* die ieder jaar op 17 februari plaatsvindt en op *World Kindness day* (jaarlijks op 13 november). Nieuwsgierig geworden dook ik in de geschiedenis en betekenis van dit fenomeen.

In 1982 schreef Anne Herbert (Amerikaanse journalist en auteur) de woorden 'random kindness and senseless acts of beauty' op een placemat in een restaurant in Californië. In het Nederlands: Willekeurige vriendelijkheid en zinloze daden van schoonheid. De zin was bedoeld als reactie op 'random violence and senseless acts of cruelty'; woorden die in de jaren '70 en '80 in Amerika vaak gebruikt werden bij het beschrijven van gewelddadige misdaden. Door violence te vervangen door kindness en cruelty door beauty ontstond een zin die inhoudelijk ongeveer het omgekeerde betekent en die in de loop van de tijd een eigen leven is gaan leiden. De zin leidde tot het boek *Random kindness and senseless acts of beauty* met verhalen over willekeurige daden van vriendelijkheid en zinloze schoonheid en was de inspiratie voor een hele beweging van mensen die dit in de praktijk wilden brengen als tegenhanger voor het geweld en de wreedheid in de wereld. Je kunt je bij deze - inmiddels wereldwijde - beweging aansluiten door je te laten registreren als RAKtivist, (R(andom) A(cts) of K(indness) (ac)tivist).

FOTO: LIEFS FOTO ANNE SOPHIE HAPPY LITTLE MOMENTS
STUUR IETS LIEFS

FOTO: ANNE SOPHIE HAPPY LITTLE MOMENTS
LAAT JE ZORGEN HIER LIGGEN

Omdat de wereld wel wat meer willekeurige daden van vriendelijkheid kan gebruiken, hierbij een aantal voorbeelden hoe je dit in de praktijk brengt. Het is namelijk heel simpel, een kind kan de was doen. Het gaat om kleine dingen die weinig energie kosten en vaak ook nog gratis zijn. Voor iemand de deur openhouden, een complimentje geven, een luisterend oor bieden, een kaartje sturen, de buurvrouw uitnodigen voor een kop koffie. Het lijkt misschien klein of onbeduidend, maar dat is zeker niet zo. Het kan iemands dag goedmaken. Uit de diverse studies die hiernaar gedaan zijn, blijkt keer op keer dat regelmatig iets goeds doen voor een ander zonder er iets voor terug te verwachten je eigen geluksgevoel significant doet stijgen. Een win-winsituatie dus, want zowel de gever als de ontvanger ondervinden een stijging in geluksgevoel. Belangrijk is wel om het niet bij één keer te laten, maar regelmatig zomaar iets aardigs te doen.

Maar wat bedoelde Anne Herbert nou met 'acts of senseless beauty' en hoe kan je dit toepassen? Moeten we bloemen plukken en aan voorbijgangers geven? Cello gaan spelen in een winkelstraat? Schilderijen ophangen in parkeergarages? Alhoewel ik dit zeer zou toejuichen en het in elk geval allemaal vrij willekeurige en ook vriendelijke daden zijn, bedoelde Anne Herbert het zo niet letterlijk. 'Acts of senseless

beauty' gaat meer over het gevoel van schoonheid dat iemand kan ervaren door onzelfzuchtige, vriendelijke daden van anderen.

Als jullie deze *Bij de Werven* lezen staan de feestdagen voor de deur. Kerst en de hele aanloop ernaar toe is bij uitstek een periode om zomaar eens iets aardigs te doen voor iemand. Want niet voor iedereen zijn de feestdagen een feest. En ook

als jezelf niet heel vrolijk wordt van Kerst en Oud en Nieuw kun je jezelf dus gelukkiger maken door iets aardigs voor een ander te doen. Daarom geef ik hier - bij wijze van niet zo heel erg willekeurige daad van vriendelijkheid - een recept voor supersimpele kerstkoekjes. Je kunt ze zelf opeten, maar het is leuker om ze uit te delen aan mensen op straat, aan de achterburen, een dakloze voor de supermarkt of... Nou ja, kijk maar, als je er maar gelukkiger van wordt.

Kerstkoekjes

Als je het recept verdubbelt heb je lekker veel koekjes en genoeg om uit te delen. Het zijn de makkelijkste koekjes die er zijn; de zogenaamde 1, 2, 3-koekjes. Maak ze met plantaardige boter (bijvoorbeeld Zeeuws Meisje of Blue Band) dat is niet alleen lekker in de koekjes maar ook aardig voor de koeien. En waarschijnlijk beter voor je cholesterol...

Ingrediënten:

100 gram fijne kristalsuiker
200 gram ongezoeten boter
300 gram bloem
Eventueel snufje zout

Laat de boter op kamertemperatuur komen en verwarm de oven voor op 180 graden.

Bekleed een bakplaat met bakpapier.

Meng de suiker en de boter goed door elkaar tot het een romig geheel vormt. Zeef de bloem erboven, doe het snufje zout erbij en kneed alles tot een egaal deeg.

Rol het deeg uit tot een lap van ongeveer 0,5 cm dik en steek er koekjes uit met koekvormpjes in de vorm van bijvoorbeeld een ster, rendier of kerstboom. Heb je geen koekvormpjes, steek dan rondjes uit met behulp van een glas. Prik, bijvoorbeeld met een rietje, een gaatje aan de bovenkant waar je een lintje doorheen kunt halen als ze klaar zijn en voilà; kerstballen.

Laat de koekjes in de voorverwarmde oven in ongeveer 15 minuten gaar worden. Controleer af en toe. Als ze lichtbruin zijn, zijn ze gaar.

Laat de koekjes helemaal afkoelen en versier ze met glazuur, gesmolten chocolade, suikerparels, smarties etc. Dat draagt ongetwijfeld bij aan het gevoel van zinloze schoonheid. Ze worden tenslotte opgegeten, dus dat maakt die schoonheid extra zinloos, of heb ik het nou toch niet helemaal begrepen?

Variaties:

Doe kaneel-, cacao-, gemberpoeder, koekkruiden of citroenschil door het deeg. Doe wat druppeltjes vanille-extract of sinaasappel-essence door het deeg. Bestrooi de koekjes - voordat ze de oven ingaan - met amandelschaafsel of druk een amandel of hazelnoot in het midden van de koekjes.

Ook *RAKtivist* worden? Hierbij tips voor willekeurige daden van vriendelijkheid:

Stuur iemand een appje of sms om hem of haar een fijne dag te wensen

Zet - nu het 's avonds vroeg donker wordt - brandende fietslichtjes uit als je die bij geparkeerde fietsen tegenkomt.

Ga een uurtje in je buurt troep opruimen.

Bel iemand die je lange tijd niet gesproken hebt.

Laat je inspireren door de Utrechtse Anne Sophie van Happy Little Moments en laat kleine bemoedigende kaartjes achter (bijvoorbeeld in de trein of in een biebboek).

Koop je (kerst)cadeautjes bij lokale ondernemers en laat de bol.com en grote retailers links liggen.

'Verlies' wat kleingeld op straat of laat het achter in een koffie/frisdrank/snoepautomaat.

Maak voor iemand een speciale feel-good-spotify-playlist.

Voer een gesprek met een dakloze.

Schrijf een goede online recensie over een restaurant of museum waar je bent geweest.

Laat iemand voorgaan in een rij.

Doneer spullen die je niet meer nodig hebt aan bijvoorbeeld de weggeefwinkel of een weggeeftafel.

Registreer als *RAKtivist* via randomactsofkindness.org

De 'balie' op Kasteel de Haar

door Jacqueline Hovius

Met een bijna complete balieploeg, plus de dames van het Gildekantoor, ontmoeten we elkaar op een vroege woensdagochtend in oktober op de ophaalbrug van Kasteel de Haar in Haarzuilens. Een mooier begin van de dag is bijna niet mogelijk. Terwijl we de binnenplaats verkennen die omringd is door gebouwen met de bekende rood en wit geschilderde luiken, worden we verwezen naar onze eerste stop, het Koetshuis, voor koffie en gebak. Terwijl we genieten van heerlijke taartjes (ook al was het ontbijt nog maar kort geleden) richt Gerlofke haar warme woorden tot Afke, onze coördinator 'taalmaatjes' die na jaren in Utrecht (en zes jaar bij het Gilde) van het Utrechtse stadsie naar het Friese land gaat verhuizen. Er zijn cadeautjes en alle baliemedewerkers hebben een kaart meegenomen. Zeer verdiend want Afke heeft veel goed werk gedaan en was jarenlang een heel gezellige collega. Haar opvolger, Leonard Dake, is inmiddels ingewerkt en neemt het over. Natuurlijk wensten wij hem alle succes toe en Afke veel geluk op haar nieuwe plek.

'Nooit geweten dat die adellijke families bijna niets zonder een bediende konden.'

Toen was het tijd om met de gids van het kasteel de eerste ontvangsthuis van het kasteel te betreden. Eerst werd uitgelegd wat we allemaal niet mochten: leunen, hangen, aanraken en zitten. Heel begrijpelijk. Gelukkig zijn Gildemensen wel wat gewend met rondleidingen.

Het kasteel heeft een interessante geschiedenis. De oorspronkelijke baron was een Belgisch staatsburger, die trouwde met een rijke dame uit het geslacht Rothschild. Zij had al een adellijke titel, dus daar was het haar niet om te doen. Wel werd ze, door haar keuze om uit liefde te trouwen, verstoten door haar familie. Deze boodschap veroorzaakte een golf van verontwaardiging bij onze groep.

Er wordt ons verteld over het principe van 'downstairs' en 'upstairs'; nooit geweten dat die adellijke families bijna niets zonder een bediende konden. Ook onder de bedienden heersten een duidelijke hiërarchie en diverse protocollen.

De diverse kamers en slaapkamers met aangrenzende badkamers, alles is sfeervol ingericht. En dan heb ik het niet over smaak hoor! Door het hele kasteel zijn gewezen wandkleden te vinden. In veel daarvan is het geloof van de eerste echtelieden (katholiek en Joods) terug te vinden, zo ook in een tafereel boven de schouw in de eetzaal. In de oorspronkelijke keuken blinkt het koper ons tegemoet. Voor het gemak en veiligheid wordt er nu een andere keuken gebruikt; bij etentjes kunnen er vier koks aan de slag. De huidige erfgenamen komen nog geregeld op bezoek, maar met vele andere bezoekers die door het kasteel lopen, hoop ik dat ze zich daar nog echt thuis voelen; mij lijkt het in elk geval best vermoeiend al die toeristen in je huis.

Na de rondleiding gaan we gezamenlijk lunchen, wederom in het Koetshuis, en kunnen we napraten en bijkletsen over onze gemeenschappelijke interesse: het Gilde. Na wat uitwisselingen over 'wie-rijdt-met-wie-mee' waaieren we uit en gaan we tevreden terug naar Utrecht. Vrijdagploeg, dank voor de organisatie, die was top! En ik begreep dat de maandagploeg volgend jaar aan de beurt is, dat jullie het vast weten!

Ruim Alle Blikjes Op

RABO-WANDELING MET CEES VERHEUL EN FRANS POWW

Op 20 september, World Clean Up, startte een bijzondere reeks Gildewandelingen. In het kader van een mooiere en schonere stad werd er tijdens de zogenaamde *Ruim Alle Blikjes Op-wandelingen* die tussen 20 september en eind oktober plaatsvonden niet alleen gewandeld maar vooral ook opgeruimd in de stad.

De wandelingen werden door verschillende gidsen geleid en vonden plaats op verschillende plekken in de stad; zo werd er gewandeld en opgeruimd in de binnenstad (Theo van Vliet haalde met zijn groepje meerdere volle vuilniszakken op langs het noordelijke stuk van de Oudegracht), in Lombok, rondom de Breedstraat en rond de zuidelijke binnenstad.

Het initiatief kwam van gids Frans Pouw die zelfs via de Rabobank voor dit project een subsidie kreeg. Daardoor konden we deze opruimwandelingen onder het mom van *Ruim Alle Blikjes Op (RABO)*; een mooiere Blik op onze stad! zelfs gratis aanbieden.

Op deze foto een enthousiaste groep (met rechts gids Cees Verheul en links Frans Pouw) die na een leuke wandeling flink wat afval van de straat hadden geraapt!

Intervisie, maar dan nét anders

door Geert van Beek

Ons intervisiegroepje draait al een jaartje of twee, drie. Het principe: elke maand bereidt een van ons een wandeling voor en aansluitend nemen we de tijd om te lunchen en daarbij in alle rust ervaringen en suggesties uit te wisselen. Werkt uitstekend, ik zou het echt niet meer willen missen.

Maar een enkele keer kiezen we een andere invulling. Vorig najaar zijn we met zijn allen naar het Oudheidkundig Museum in Leiden geweest omdat daar een mooie expositie was met als thema Het Jaar 1000. Met veel materiaal uit Utrecht. Afgelopen maand konden we zomaar terecht bij het Sint Eloyen Gasthuis. Deze ervaring was echt super. Een heel gastvrije ontvangst door twee 'broeders', een boeiende inleiding, een rondleiding door het pand en ongelimiteerd tijd om vragen te stellen. En voor de liefhebbers onder ons ook nog tijd voor een echt partijtje kolf. Deze keer natuurlijk geen feedbackronde, maar we hebben tijdens de lunch rustig nagekletst over dit bezoek. Wat was nieuw? Wat kunnen we ermee? Dus geen intervisie volgens het boekje, maar wel een heel leerzame ervaring. Een aanrader!

INTERVISIEGROEP BIJ HET SINT ELOYEN GASTHUIS

Oud en Nieuw

door Hans Marcelis

De titel van dit stukje is natuurlijk ingegeven door het tijdstip waarop dit nummer van *Bij de Werven* verschijnt. De overgang van het ene jaar naar het volgende noemen we tegenwoordig meestal heel prozaïsch 'jaarwisseling' maar de uitdrukking 'Oud en Nieuw' had toch wel z'n eigen charme en verwees ook naar de gewoonte om op 31 december terug te kijken op het aflopende jaar en goede voornemens te uiten voor het komende jaar. Een combinatie van bezinning en vooruitkijken dus.

'Ook wie niet bijgelovig is, doet er volgens mij goed aan er niet zonder meer van uit te gaan dat alles ook in het nieuwe jaar gewoon verder gaat.'

Ook voor ons Gilde en het bestuur is dat mijns inziens een goede gewoonte en het past in het streven om behoud van het vertrouwde en waardevolle te koppelen aan het ruimte geven aan nieuwe initiatieven en om te blijven werken aan verbeteringen in de uitvoering en de organisatie van ons vrijwilligerswerk. Alleen zó zorgen we voor het imago van een vitale en betrouwbare club. Met andere woorden ook een lustrum - dat we met gepaste trots en veel plezier dit jaar gevierd hebben - is niet meer dan een mijlpaal op de weg die niet alleen is afgelegd maar ook vervolgd wordt. Minder bekend is dat in het nog verdere verleden zo'n jaarwisseling gezien werd als een van die momenten van overgang in het leven die kwetsbaar zijn en met bepaalde rituelen beschermd moeten worden tegen boze geesten en kwade invloeden van buitenaf. Dat is onder meer de oorsprong van het vuurwerk dat nu onderwerp is van felle discussies.

In memoriam Geert Boorsma

door Rob Hufen Hzn

Het bericht van het overlijden van Geert Boorsma schokte en ontroerde mij. Geert was een heel lieve en toegankelijke collega. Ik had onder verschillende omstandigheden contact met hem, en dat was altijd 'een feestje'. Onder andere gebeurde dat vanwege zijn contacten met het Catharijne Convent, die leidden tot enkele stadswandelingen van mij en Wybe Zoutman als 'verdieping' van enkele tentoonstellingen aldaar.

Op 6 november belde ik Geert nietsvermoedend op. Ik zocht een adres van iemand. Hij bleek met hartritme problemen in het Tergooi ziekenhuis te zijn opgenomen. Hij zou de volgende dag naar het AMC gaan. Hij vertelde mij wat er aan de hand was en vervolgde met: 'Maar daar belde je niet voor.'. Ik zei 'nee, maar dat is volstrekt onbelangrijk tegenover jouw omstandigheden Geert' en na enig praten en mijn goede wensen voor zijn herstel, namen we afscheid.

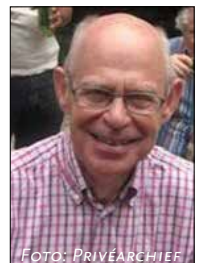
Ook wie niet bijgelovig is doet er volgens mij goed aan er niet zonder meer van uit te gaan dat alles ook in het nieuwe jaar gewoon verder gaat. En ook dat is van toepassing op Gilde Utrecht. Wij zijn als vrijwilligersorganisatie deels afhankelijk van een jaarlijkse subsidie en we hopen dan ook weer voor het einde van dit jaar te horen dat onze aanvraag voor 2025 is goedgekeurd. Maar we weten ook allemaal dat Utrecht - net als meer gemeentes - te maken heeft met financiële tekorten en dat bezuinigingen op diverse beleidsterreinen te verwachten zijn.

Als doorgewinterd talenmens ben ik ook geneigd nog even verder te spelen met de woorden *Oud* en *Nieuw*. Een van de kenmerken van onze tijd is dat allerlei zaken in hoog tempo veranderen; wat vandaag het *nieuwste van het nieuwste* is, is binnen een jaar - soms nog eerder - alweer verouderd en dringend aan vervanging toe. Dat tempo waarin vooral jongeren meegaan met alle ontwikkelingen en nieuwe hypes is voor ons ouderen vaak niet bij te houden en soms willen we dat ook niet eens. Betekent oud dus ook ouderwets? Ik denk van niet: het is soms veel verstandiger al het nieuwe eerst eens kritisch te bekijken en even af te wachten en dus de *oude* schoenen niet al te snel weg te gooien. Het is juist de combinatie van ervaring en voorzichtigheid enerzijds met open staan voor het nieuwe en meegaan met je tijd anderzijds, die voor mij een positieve invulling geeft aan de uitdrukking '*hoe ouder, hoe wijzer*'.

Hoewel de inhoud van deze column voor mijn eigen rekening komt, mag ik toch wel namens het bestuur zeggen dat 2024 in vele opzichten een goed Gildejaar was en dat we van 2025 ook weer veel moois verwachten.

Een prettige jaarwisseling en een voorspoedig 2025 gewenst!

Twee uur later belde hij terug: 'Rob, ik heb het adres van XX hoor; het is xxx'. Ik was er verlegen mee, maar ook dankbaar voor zijn vriendschap. Ik wil deze ervaring graag met jullie delen, omdat dit Geert zo typeert. Hij heeft, onder alle omstandigheden en tot zijn levenseinde, kwaliteit gegeven aan het begrip 'verbinding'. Moge ik hem met dit verhaal de eer hebben aangedaan die hem ten volle toekomt. En voor hemzelf en wie het aanbelangt: moge hij rusten in vrede.

De Sonnenborgh: een multifunctioneel bastion

door Cor van Santen

Twintig Gildeleden trokken medio oktober naar de Sonnenborgh voor een boeiende excursie in het vijf eeuwen oude bolwerk aan de zuidoostkant van het stadscentrum. 'U krijgt een stukje geschiedenis en een notendop sterrenkunde', aldus een rondleider van het museum dat nog altijd veel bezoek trekt als publiekssterrenwacht.

Oorspronkelijk was de Sonnenborgh een van de vier bolwerken rond de stad die op last van Karel V in het midden van de zestiende eeuw zijn aangelegd (net als Morgenster, Manenburg en Sterrenburg). De Sonnenborgh was een voor die tijd modern bastion dat dankzij zijn dikke aarden wal en stenen muren de stad moest beschermen tegen immer zwaardere beschietingen (zoals door de Gelderse en Friese legers). Een eeuw later, rond 1640, werd een deel van het bastion ingericht als sterrenwacht waarmee de nog jonge universiteit van Utrecht (opgericht in 1636) goede sier maakte. Eerder was de Smeetoren ook al sterrenwacht geweest maar dat was van korte duur vanwege de bouwvallige staat van het complex dat later helemaal is afgebroken. De hooggeleerde heren van de universiteit bedachten trouwens dat de Sonnenborgh ook nog een prima plek was voor een hortus botanicus. En de ruimtes onder het bastion deden dienst als kweekplaats.

De hortus verdwijnt

Toch werd die hortus in 1723 weer verplaatst naar wat nu de oude hortus heet in de Lange Nieuwstraat. De voornaamste reden voor het vertrek was dat het lastig was om de bomen en planten op het hooggelegen bastion van water te voorzien. Een handige pompinstallatie om water uit de singel naar de tuin te brengen was natuurlijk destijds niet voorhanden.

'Ruimteonderzoek nam onder De Jager een grote vlucht en het Utrechtse laboratorium ontwikkelde tal van hoogstaande instrumenten.'

De universiteit bedacht vervolgens dat het bolwerk ook een geschikte locatie was voor een chemisch laboratorium. Als er al eens wat uit elkaar zou knallen, dan kwam de beschermende werking van het bouwwerk goed van pas. Aandacht voor de sterren kwam er pas weer tegen de tijd dat professor Buys Ballot in 1853 op de Sonnenborgh neerstreek. Hij richtte hier in 1854 het KNMI op. Dat meteorologisch instituut verhuisde dik veertig jaar later (in 1897) alweer naar De Bilt. Dat had alles te maken met de opmars van de spoorwegen. De stoomtreinen op de lijn van en naar de nabijgelegen Maliebaan veroorzaakten teveel trillingen voor de apparatuur van de meteorologen en de astronomen. Ook de luchtvervuiling door treinen en door de industriële ontwikkeling in en om de stad maakten dat Buys Ballot de stad voor De Bilt verruilde.

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

Professionals aan het roer

De sterrenwacht bleef echter en met de aanstelling van Jean Oudemans als directeur in 1856 werd het heelal steeds professioneler in de gaten gehouden. Na Oudemans, die trouwens carrière had gemaakt als landmeter in Nederlands-Indië, stond Martinus Hoek vanaf 1859 aan het roer van de sterrenwacht. Met Albert Nijland kreeg de Sonnenborgh in 1898 voor het eerst een afgestudeerde sterrenkundige als leidsman. De krater Nijland op de maan draagt zijn naam. In 1937 wordt de Vlaamse bioloog Marcel Minnaert tot zijn opvolger benoemd. Minnaert kende het instituut al vele jaren. Hij was aan het einde van de Eerste Wereldoorlog naar Nederland gevlucht en had werk gevonden op het fysisch laboratorium van de Universiteit Utrecht. De sterrenwacht heeft hij uitgebreid met moderne telescopen en begeleidende apparaten, deels afkomstig van de Duitse firma Krupp die later vooral betrokken was bij de productie van oorlogsmaterieel van het Derde Rijk. Minnaert was een van de vele wetenschappers die in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers werden geïnterneerd in St. Michielsgestel. In 1944 werd hij vrijgelaten en bij zijn terugkeer op de Sonnenborgh ontdekte hij dat het bastion grotendeels door de Duitse bezetter werd gebruikt maar dat er aan de zijde van de Singel ook enkele onderduikers verbleven. Een van hen was Kees de Jager, toen nog student maar later de opvolger van Minnaert als directeur. Ruimteonderzoek nam onder De Jager een grote vlucht en het Utrechtse laboratorium ontwikkelde tal van hoogstaande instrumenten. De groei in allerlei opzichten leidde er ook toe dat de wetenschappers op de Sonnenborgh uit hun jas groeiden. Op de Uithof, nu het Science Park, hebben de profs in 1987 een nieuwe en beter geoutilleerde bestemming gevonden. Overigens bleef De Jager nog tot 2003 op het bastion wonen.

Ruimte voor amateurs

De Sonnenborgh is een nieuwe fase ingegaan als publieksterrenwacht. De grote (uit 1853 stammende) telescoop is gelukkig niet verhuisd en geeft menig bezoeker een inkijkje in het heelal. En wie de agenda van het instituut bekijkt ziet dat amateuronderzoekers, studenten en scholieren deze plek uitstekend weten te vinden. Dat geldt trouwens ook voor natuurliefhebbers. Op het bastion zijn diverse bakken geplaatst met daarin planten en bomen die de moeite van het bekijken waard zijn. Het onderhoud is in handen van vrijwilligers die bezoekers graag vertellen over wat ze zien. Veel van de planten hebben nog een link met de vroegere hortus waarin ook getracht werd planten te kweken voor medicinale doelen.

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

Tijdmeting

In vroeger tijden zorgde de Sonnenborgh ervoor dat de klok van de Domtoren de juiste tijd aangaf. Dat ging zo. Op de Sterrenwacht konden ze exact bepalen wanneer de zon op zijn hoogste punt stond, om twaalf uur in de middag. Als het zo laat was, werd vanaf het bastion naar de Dom, met een vlag gezwaaid en konden ze daar de klok weer gelijk zetten. Dat gebeurde meestal een keer per maand.

Waterbeheer in stad Utrecht

door Bertie Schonk

Oog voor verleden – kijk op het heden – blik op de toekomst

Twee jaar geleden mocht ik een stukje schrijven voor het Gilde Nieuws voor de rubriek *Geef de pen eens door*. Ik vertelde wat mijn beweegredenen waren om 'Water' in brede zin tot mijn thema te maken. Ik had toen ook net voor de eerste maal op Open Monumentendag twee rondleidingen gegeven langs de singel over Waterbeheer. Terugkijkend lag het accent tijdens de wandeling toen toch vooral op de historische ontwikkeling van de waterlopen in Utrecht – van de oude loop van de rivieren in Romeinse tijd tot de 12de eeuw met het graven van de singel en de Vaartse Rijn tot en met de 19de en 20ste eeuw waarin Merwedekanaal en Amsterdam-Rijnkanaal werden gegraven. Waterbeheer kwam nog nauwelijks aan de orde – ik wist er ook gewoon te weinig van. De afgelopen twee jaar heb ik meer inzicht gekregen in de complexiteit van waterbeheer en in de verschillende taken en verantwoordelijkheden van de gemeente Utrecht en het waterschap Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR). Maar ook in de rol en betekenis van het burgerinitiatief Vergroening Singelo30. En daar wil ik nu graag wat over vertellen.

Oog voor verleden: waterlopen en waterschappen

Het voorkómen van overstromingen en de wens drassig land

te ontginnen waren in het verleden de twee belangrijkste redenen voor de aanleg van dammen en dijken en dus voor waterbeheer. In onze omgeving betrof dat:

- de aanleg van de dam in de Kromme Rijn bij Wijk bij Duurstede in 1122 in opdracht van Bisschop Godebald van Utrecht om het Langbroekgebied te kunnen ontginnen;
- de afdamming van de Hollandsche IJssel bij het Klaphek bij Vreeswijk in 1285 door de graaf van Holland Floris V om de wateroverlast in het gebied van de huidige Lopikerwaard te beteugelen;
- en de aanleg van een eerste bescheiden Lekdijk op de noordelijke oever. Na overstromingen in de 14de eeuw werd de Lekdijk versterkt en het beheer en onderhoud van de dijk neergelegd bij het toen opgerichte Hoogheemraadschap Bovendams en Benedendams, voorlopers van het huidige HDSR, een van de 21 waterschappen in Nederland.

Kijk op het heden: peilbeheer in Stad Utrecht en Kromme Rijn

HDSR is dus verantwoordelijk voor het waterpeil in de regionale oppervlaktewateren in zijn gebied. Dit beheer gebeurt met maar liefst 850 stuwen, gemalen, inlaten en sluizen, ook wel 'kunstwerken' genoemd. Het waterpeil wordt op vele plaatsen (automatisch) per minuut gemeten en de besturing van de kunstwerken verloopt via het CAW-

WATERKRANEN VOOR DE STAD UTRECHT

de Kromme Rijn zo'n zeven kubieke meter per seconde relatief voedselrijk water de stad in. Bij lage waterstand in de Lek kan via de Vaartse Rijn / Merwedekanaal bij de Oude Sluis in Nieuwegein extra water worden ingelaten (kraan 2). Bij extreme droogte pompt het Noordergemaal - bij de kruising van de Merwedekanaal met het Amsterdam-Rijnkanaal (ARK) – nog eens extra water uit het ARK het Merwedekanaal in, dat dan via de Vaartse Rijn bij het Ledig Erf de stad binnenstroomt. Het gemiddelde peil in het Merwedekanaal en de Vaartse Rijn is gelijk aan het peil in de singels (+58 cm t.o.v. NAP). Beide waterlopen hebben een open verbinding met de singels.

Verreweg het grootste deel van het stadswater stroomt via de Weerdsingel naar de Vecht; natuurlijk via de Weerdslus, maar het meeste water bereikt de Vecht via een buis onder de Oudenoord, Westerdijk en de Zijdebalenstraat (waar vroeger de Westerstream liep) om ter hoogte van het Lubrogebouw in de Vecht uit te monden. Het water stroomt vanaf het platform waar nu de Stadskraan staat deze buis in. Daarom zie je dat zich daar, over vrijwel de volle lengte van het platform, drijvend vuil (o.a. bladeren) ophoopt voor het inlaatrooster. Deze 'ondergrondse' Westerstream is sterk want het peilverschil tussen Weerdsingel (+58 cm) en de Vecht (-40 cm NAP) is bijna een meter! Jacob van Mollem gebruikte vanaf 1681 deze sterke stroming om negen molentjes te laten draaien waarmee zijden draden werden getwijnd. De naam 'Zijdebalen' verwijst daarnaar. Is deze afvoer niet voldoende om het peil op +58 cm NAP te houden, dan zet HDSR in de nachtelijke uren de deur van de Waaierslus (bij de visbel) open.

Als het waterpeil in de grachten dan toch nog te veel stijgt kan men ook nog gebruikmaken van de afvoer naar het ARK via de Muntsluizen. Het water stroomt immers van de singel ook via de Leidse Vaart naar het Merwedekanaal. De sluis daar wordt uitsluitend nog gebruikt als uitlaat van water van het Merwedekanaal naar het ARK. Dit gebeurt dus als het

computersysteem (Centrale Automatisering Waterbeheer). Het gehele HDSR-gebied is opgedeeld in vier regio's (Oude Rijn, Leidsche Rijn, Kromme Rijn en IJssel) en iedere regio weer in een aantal peilgebieden. De binnenstad-wateren van Utrecht liggen in het peilbesluitgebied UKR_001 waartoe ook het deel van de Kromme Rijn van de stuw bij Werkhoven tot Ledig Erf behoort. Er is immers een open verbinding tussen de singels en dat deel van de Kromme Rijn. Voor dit gebied geldt een flexibel peil dat mag schommelen tussen +130 cm en +51 cm t.o.v. NAP. Maar dat is toch een veel te grote bandbreedte voor het peil in de grachten? Dat klopt en daarom houdt HDSR met geautomatiseerde registraties op verschillende plekken, o.a. bij het Ledig Erf en de Weerdslus en op diverse locaties in de Kromme Rijn, het peil continu in de gaten. Voor de singels en grachten houdt men een gemiddeld peil van +55 cm t.o.v. NAP aan. Voor de Kromme Rijn ter hoogte van Werkhoven is dat gemiddeld 114 cm t.o.v. NAP. Het peil loopt in het verloop van de Kromme Rijn dus af. Door de verschillende kunstwerken (stuwen – gemalen – inlaten – sluisen) wordt in de praktijk dus een 'vast' peil in de singels en grachten gerealiseerd van +58cm t.o.v. NAP. Knap staaltje waterbeheer van HDSR! Hoe doet ze dat?

Drie waterkranen voor de stad Utrecht en twee afvoeren.

In normale omstandigheden wordt water voor de stad aangevoerd uit de Lek via de inlaat van de Kromme Rijn bij Wijk bij Duurstede (kraan 1). 24 uur per dag stroomt vanuit

OVERSTORTLOCATIES

waterpeil in de stadsgrachten te veel stijgt en de Weerdsluis en wateromloop via de 'Westerstroom' niet genoeg water kunnen afvoeren. Deze schuiven werken volautomatisch, worden op afstand bediend en kunnen wel tot 28 m³ water per seconde afvoeren.

Kijk op het heden: hemel- en rioolwater stad Utrecht

Het water in de singels en grachten wordt ook gevuld door hemelwater (regen) en soms zelfs door rioolwater. In het document Visie Water en Riolering Utrecht (2022) van de gemeente Utrecht las ik dat er jaarlijks op het oppervlak van de gemeente Utrecht 80 à 90 miljard liter hemelwater valt en dat daarnaast bewoners en bedrijven in de gemeente jaarlijks ruim 18 miljard liter huishoudelijk en bedrijfsmatig afvalwater produceren! Daar moet de gemeente wat mee. De gemeente heeft namelijk de wettelijke zorgplicht om (1) het huishoudelijke afvalwater te transporteren naar de rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's); (2) het afvloeiende hemelwater in te zamelen en te verwerken voor zover dat niet van de perceeleigenaar kan worden verwacht. Dat laatste laat zien dat de burger ook zijn taak heeft. De gemeente heeft ook een zorgplicht om de publieke gezondheid te waarborgen en daarmee de kwaliteit van het oppervlaktewater. HDSR is verantwoordelijk voor de waterzuivering en beheert dus de rwzi's.

Een deel van het hemelwater binnen de bebouwde kom gaat via gemengde riolen naar de rwzi's die het water na zuivering lozen in de Leidsche Rijn, het ARK en de Vecht. Dat betekent dat de ongeveer 18 miljard liter afvalwater die jaarlijks wordt ingezameld wordt vermengd met 10-15 miljard liter hemelwater en grondwater. Vanaf 2012 moet bij nieuwbouw afvalwater en hemelwater in alle gevallen gescheiden aangeleverd worden. Ook bij de vervanging van rioolstelsels wordt gestreefd naar het ontkoppelen van hemelwater- en afvalwateropvang.

Bij heftige regenbuien in een verharde omgeving kan het zijn dat het rioolsysteem onvoldoende capaciteit heeft. Om te voorkomen dat straten dan vol lopen met vervuild water, zijn er in de hele stad riooloverstortplekken (zie figuur).

De Oudegracht is een van de vele KRW-waterlichamen. 'KRW' staat voor Kader Richtlijn Water en betreft een afspraak in Europees verband dat in 2027 alle wateren die daarvoor zijn aangewezen, voldoen aan de gestelde norm voor waterkwaliteit. Het water in de stad voldoet daar nog niet aan. Hoe minder gemengde riolen, hoe beter dus.

Blik op de toekomst – klimaatbestendige stad

Gemeente en waterschap kijken natuurlijk naar de toekomst en anticiperen volop op verandering van het weersysteem en de verwachte bevolkingstoename in de stad. Ze treffen (gezamenlijk) maatregelen om knelpunten op te lossen en te voldoen aan de KRW. Veel informatie en documenten daarover zijn te vinden op de website van Gemeente en HDSR. Speciaal voor geïnteresseerde is er de website 'Waterhuishouding Gemeente Utrecht' gebaseerd op ArGis (een geografische informatiesysteem). Het kaartje van de vuiloverstortlocaties komt van deze site.

WATERBEHEER SINGEL

In het kader van een regionale Ledenactiviteit van Water Natuurlijk (waar ik lid van ben) op 12 oktober deed zich de gelegenheid voor om HDSR te vragen wat er de afgelopen vijf jaar aan projecten is uitgevoerd op het gebied van de klimaatbestendige stad. Er volgde een fraai overzicht van de projecten die van 2019 t/m 2024 door HDSR zijn gesubsidieerd (met forse bedragen) vanuit *Impulsregeling Klimaatadaptatie* (vanaf 2023 *Water in de Leefomgeving* genoemd) en tot nu toe zijn uitgevoerd. Het gaat dan om projecten die NIET tot de wettelijke taken behoren van Gemeente of Waterschap maar 'extraatjes' zijn om langdurige droogte, maar ook extreme neerslag, overstromingen en hittestress te mitigeren en de waterkwaliteit te verbeteren. De totale rapportage aan ons besloeg 80 pagina's met gedegen inhoud. Ik was ervan onder de indruk. (Wie geïnteresseerd is in de gehele rapportage kan die bij me opvragen.) Het heropenen van de Catharijnesingel springt natuurlijk de meest in het oog. Maar het vernieuwen van de Mariaplaats, de aanleg van wadi's in de Laan van Puntenburg en de kokosrollen, zoetwaterriffen en drijvende eilanden in de singel ter bevordering van waterkwaliteit en biodiversiteit horen daar ook bij.

Wat me vooral ook opviel is dat veel groenprojecten al jaren eerder zijn geïnitieerd door burgers en tot op de dag van vandaag ook door burgers worden uitgevoerd. En dan wil ik speciaal noemen de groep Vergroening Singelo30 <http://www.vergroeningsingelo30.nl>. Ook het tegelwippen is een activiteit die bijdraagt aan een water-robuste toekomst.

Dinsdag 15 oktober 2024 namen tien personen deel aan 'mijn' themawandeling Water. Het waren vrijwel allemaal mensen die de stad Utrecht goed kennen. Net als ik zelf een paar jaar geleden, hadden ze zich nimmer afgevraagd hoe peilbeheer geregeld is en wat de waterkwaliteit beïnvloedt. Ze leerden veel tijdens de wandeling en het gesprek. Het maakte me blij dat ik op deze wijze, als ambassadeur van HDSR, de slogan op de blauwe trui van 900 jaar Waterbeheer kan uitdragen: Waterbewust leven maakt het verschil!

De Augustinuskerk gerestaureerd

Interview met Paul Sprang
door Aart de Veer

Paul Sprang is parochiaan van de Sint-Augustinuskerk aan de Oudegracht en tevens teamleider voor deze kerk bij KKV (Kerken Kijken Utrecht). Hij doet dit werk samen met Rixt van de Voorde. Na afloop van een zondagse viering sprak ik met Paul, een bevlogen man die alles weet over de onlangs afgesloten restauratie van de kerk. De restauratie werd acuut in september 2016 toen een stuc-ornament op het plafond losliet en naar beneden viel. Gelukkig werd niemand getroffen. De kerk werd onmiddellijk gesloten en het bisdom kwam in 2019 met een restauratieplan (waarbij 'corona' van 2020 tot 2022 voor een flinke vertraging zorgde). Op 3 december 2023 werd de kerk feestelijk heropend en na een grondige renovatie zullen de bijgebouwen begin 2025 worden opgeleverd.

Waterstaatskerk

Het gebouw staat bekend als een 'waterstaatskerk' uit de negentiende eeuw. Ingenieurs van Waterstaat ontwierpen toen vaak kerken in neoclassicistische stijl. De Augustinus is echter ontworpen door Karel Georg Zocher uit de bekende familie waaruit architecten voortkwamen, maar ook de bekende Johan David Zocher die het plantsoen op de wallen rond de binnenstad schiep. K.G. Zocher kreeg de opdracht van pastoor Stas die diverse percelen aan de Oudegracht kocht die als bouwterrein gingen dienen. De rooms-katholieke schuilkkerken ('staties') konden verdwijnen na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie. De eerste steen werd in april 1823 gelegd en op 10 september 1840 werd de kerk ingewijd.

Op een schilderij van Theodoor Soeterik is de Augustinus in al zijn pracht te zien, met het karakteristieke groene

SINT AUGUSTINUSKERK IN 1840
DOOR THEODOOR SOETERIK

koepeltje bovenop. Stilistisch verwante gebouwen zijn (de gevel van) kerk. Het is ontworpen door Prosper Venneman in 1857 in neobarokke stijl. De Korinthische zuilen staan in een halve cirkel rond het beeld van Augustinus van Hippo (354-430), de naamgever van de kerk. De zuilen zijn van hout waarop de oorspronkelijke roze marmering weer is teruggebracht.

Naast het hoofdaltaar zijn twee zijaltaren. Geheel bovenin de absis bevindt zich een fresco van Harrie Sterk (God de Vader, omgeven door engelen).

Kroonluchter

De grote eikenhouten, crèmewit geschilderde kroonluchter van de Utrechtse beeldhouwer Rijnbout is een opvallend stuk midden in de kerk. Tot 1923 werden de lampen met gas gestookt, toen kwam er elektrisch licht. Tijdens de Tweede Wereldoorlog is de tweede luchter verkocht.

Kruiswegstaties

De veertien kruiswegstaties die het schip van de kerk domineren zijn grote schilderijen uit 1855 van de hand van het Roermondse atelier Stolzenberg. Het zijn beelden van de weg die Jezus aflegde vanaf zijn veroordeling tot en met zijn kruisdood. De lichte lijsten zijn inmiddels donkerbruin geschilderd.

'In verband met de restauratie waren de kerkbanken tijdelijk elders opgeslagen. Bij het terugplaatsen is er een foutje gemaakt: de banken zijn niet volgens de oorspronkelijke nummering teruggezet!'

Galerijen

Aan de oostkant van de kerk zijn drie galerijen. Op de begane grond zijn zitplaatsen en langs de wanden biechtstoelen. Op de eerste verdieping zijn ook zitplaatsen. Op de tweede verdieping staat het orgel (bouwer Lindsen, latere aanpassing door Maarschalkerweerd, huidige organist Paul van der Woude). Bij de restauratie zijn de oorspronkelijke lichte kleuren bijgewerkt, ook van de wijzerplaat, geheel boven.

Het is ondoenlijk om alle bijzonderheden in de kerk en aspecten van de restauratie in deze bijdrage te behandelen. De site Kerkenkijken.nl vertelt wanneer de kerk te bezichtigen is. Het is ook mogelijk om een privé rondleiding te boeken voor maximaal 20 personen (paulsprang@hotmail.com) Je kunt het boekje 'De Sint-Augustinuskerk lezen' kopen voor 5 euro, met daarin alle highlights van deze bijzondere kerk.

FOTO: AART DE VEER

PAUL SPRANG

Meet & Greet

Een ooggetuigenverslag
door Martijn Verviers

Op zaterdagmorgen 28 september had je op het Stadsplateau, als je daar om 10.00 uur was, een aantal Gildevrijwilligers kunnen zien staan, rondkijkend en speurend naar taaldeelnemers. Hun wachten werd beloofd: deelnemers klommen de trappen op en voegden zich bij de taalvrijwilligers en de rondleiders, met wie zij zouden gaan wandelen en converseren. Dat gaat goed samen, wandelen en converseren. Enkele maanden tevoren hadden een paar Gildevrijwilligers daar al, en petit comité, over nagedacht. Marijke, Joke, Gerlofke, Johan, Hans en ondergetekende wilden het plan vormgeven om in dit lustrumjaar nog een activiteit te organiseren. Natuurlijk hadden we ons 35-jarig bestaan met al onze vrijwilligers al uitgebreid gevierd in Villa Jongerius, maar we wilden toch ook nog iets doen voor derden, voor onze taaldeelnemers op de eerste plaats en voor anderen die in het Gilde geïnteresseerd zijn. Na een aantal keer overleggen viel de keuze op een Meet & Greet voor alle vrijwilligers, taaldeelnemers en introducees. Als locatie werd het enthousiaste Welkomhuis gevonden, dat dit jaar door de gemeente is geopend. De Meet & Greet zou starten met een

taalwandeling van het Stadsplateau naar het Welkomhuis. Eenmaal de trappen van het stadskantoor afgedaald (het gebouw waar je je paspoort ophaalt, zei iemand) wees de rondleider op de hoge gebouwen in de omgeving, waarvan de hoogte werd vergeleken met die van de Domtoren. Verder ging het, druk pratend en vragen beantwoordend, langs de binnenhaven van Utrecht met verhalen over het huis van Mien, tot de wandelaars in het Welkomhuis werden ontvangen met de muziek van Tamarix. Dat is een gezelschap van markante musici/zangers die op al even markante muziekinstrumenten bijzondere muziek ten gehore brengen. Het geïmproviseerde podium stond in de hal, waar ook een tafel te vinden was met informatie van organisaties die nieuwkomers hulp bieden op allerlei gebied. In de huiskamer van het welkomhuis gonsde intussen de Meet & Greet volop. Er was koffie en thee met een speciaal Gildegroen gebakje, compleet met uiltje en de cijfers 35.

Aan een aantal tafels werden taalspelletjes gespeeld zoals *taalkwartet*, *wie wat waar ben ik* en het befaamde *Pim Pam Pet*. Aan weer andere tafels schaarde men zich rond een Gildegids die vertelde over een iconisch Utrechts gebouw, waarvan hij zijn toehoorders ook een grote foto toonde. De gesprekken kwamen overal op gang en iedereen deed mee. Als een echte *pater familias* liep Hans druk heen en weer om alles in goede banen te leiden en ervoor te zorgen dat de muziek en alle activiteiten aan bod konden komen en iedereen mee kon doen. Na een kort woordje van Hans en nadat een welverdiend boeket bloemen was aangeboden aan Claudia van het Welkomhuis voor de gastvrije ontvangst, was er soep, verzorgd door moeder en dochter. 'Tayeb' zei iedereen die de soep proefde. Tayeb, lekker. Typisch taalsoep dus. Men liet zich de lunch met bijzondere broodjes goed smaken. Intussen praatte iedereen gezellig met elkaar door, volle mond of niet. 'Geanimeerd' is een veelgebruikt woord bij dergelijke gelegenheden maar het was bij uitstek van toepassing op deze Meet & Greet. Het was goed om

taalvrijwilligers, rondleiders en andere vrijwilligers met elkaar bezig te zien. De hele Gildefamilie bij elkaar en druk in de weer. Het was een enthousiaste bijeenkomst waarbij uitvoerig werd gepraat, gespeeld, muziek gemaakt en geluisterd, rondgelopen en kennismemaakt.

Na afloop hoorde ik geluiden als 'Ik heb nog nooit met zoveel mensen Nederlands gesproken. Aardige mensen, iedereen sprak mij aan'. Of: 'wat een leuke vrijwilligers heeft het Gilde Utrecht'. En ook: 'wat goed dat alle Gildevrijwilligers, taal, rondleidingen en andere, nu eens samenkomen'. Ik geef het maar door! De conclusie die volgt uit het bovenstaande: het was een groot succes. Dank aan iedereen die het tot een succes heeft gemaakt: alle aanwezigen. Wie er niet bij was heeft echt wat gemist. Tsja ... gewoon komen dus de volgende keer.

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

Verhalen vertellen

door Martijn Verviers

Toen aan de bekende antropoloog Margaret Mead (overleden in 1978) werd gevraagd wat volgens haar het vroegste teken van beschaving is, wees zij op een fossiel: een menselijk bot van een been dat gebroken was en weer was geheeld. De gelukkige bezitter m/v van dat bot was dus wekenlang verzorgd, gevoed en beschermd, zodat het bot kon genezen. Zonder verzorging en bescherming was - en is - iemand met een gebroken been kansloos.

In zijn lezenswaardige boek: *In onze tijd, leven in het Calamiteitperk*, zegt de cabaretier en filosoof Tim Franssen het zo: 'Wat beschaving in essentie is, is het verzachten van de menselijke conditie'. Iemand door moeilijkheden heen helpen is waar beschaving begint, aldus ook Lynn Berger. Ik zou nog heel veel uitspraken van schrijvers kunnen noemen die op hetzelfde neerkomen.

Dat is toch een geweldige opsteker voor ons, beste Gildecollega's. Wij helpen immers mensen die onze taal willen leren. Wij oefenen met hen zodat zij het Nederlands beter kunnen begrijpen en verstaan zodat zij zich beter en gemakkelijker - op hun niveau - in onze taal kunnen uitdrukken. In prettige en bemoedigende bijeenkomsten stimuleren wij hun zelfvertrouwen en durf om te communiceren. Wij helpen dus mensen met de moeilijke klus die het leren van een vreemde taal is en bouwen in het jaar dat we hen begeleiden ook vaak samen een band op. Wij proberen iets voor een ander te betekenen. En dat, zo zagen wij, is het begin van beschaving. Een zelffelicitering dus meer dan waard.

In onze tijd - het zal je niet ontgaan zijn - liggen mensen die een andere taal spreken, immigranten, ernstig onder

vuur. Na het strengste anti-fraudebeleid ooit, dat net achter ons ligt en dat leidde tot de toeslagenaffaire met duizenden slachtoffers, wordt nu met bravoure en kwaadaardig enthousiasme het strengste asielbeleid ooit aangekondigd. Want immigratie, en dan vooral van vluchtelingen (andere migranten kunnen we misschien nog even gebruiken), is een fatale aanslag op de (gedroomde) eigenheid en eenheid van onze witte, christelijke, natiestaat. Immigratie is bovendien de oorzaak van al onze crises, wonen, zorg etc. en moet dus snoeihard worden aangepakt. De slachtoffers die dat 'strengste beleid ooit' ongetwijfeld met zich mee zal brengen worden monddood gemaakt en (liefst buiten de volksvertegenwoordiging om) gedeporteerd naar verre dictaturen die we daarvoor graag en ruimhartig betalen. Deze verharding is in heel Europa in volle gang. Overal wordt een immigratiebeleid opgetuigd dat een 'variatie is op preventie door afschrikking' (Naomi Klein).

En afschrikking werkt natuurlijk niet als je immigranten menselijk, rechtvaardig en vol mededogen behandelt. Je zult dus wanhopige vluchtelingen zo hard, onrechtvaardig en meedogenloos moeten behandelen dat zij worden afgeschrikt om bij ons in Nederland, in Europa veiligheid te zoeken en te proberen een menselijk bestaan op te bouwen. Treiteren van aangewezen zondebokken is altijd al een vorm van propaganda geweest om carrière te maken in de politiek.

'Die verhalen zijn belangrijk. Zij geven immers zin en betekenis aan wat we doen en, veel breder, ze geven betekenis aan de gebeurtenissen om ons heen, waarbij mensen vaak schuil dreigen te gaan achter hatelijke staafdiagrammen en populistische leuzen.'

Ik hoor je als lezer denken, nou nou, het zit hem wel hoog, dit persoonlijke verhaal. Dat is ook zo. Maar ik heb er ook een doel mee. En ik weet natuurlijk ook wel dat ons Gilde

geen club is van activisten. Met spandoeken de Smeestraat op en neer lopen, wegen blokkeren, ons daaraan vastplakken en met soep gooien, dat doen we niet en dat kunnen we ook maar beter aan anderen overlaten. Als Gilde Utrecht behoren we meer tot het 'stille midden' en dat heeft maar een zwakke stem. Maar in een tijd als de onze, waarin vanuit een bepaalde hoek hard en voortdurend wordt geschreeuwd, zou het, denk ik, geen kwaad kunnen om vanuit dat midden een wat sterker geluid te laten horen. En dat kunnen we, ja dat kunnen we. We kunnen verhalen vertellen, verhalen over onze taalhelp, over de mensen aan wie wij die hulp bieden, over wat wij met hen beleven en welke resultaten we samen bereiken. Die verhalen zijn belangrijk. Zij geven immers zin en betekenis aan wat we doen en, veel breder, ze geven betekenis aan de gebeurtenissen om ons heen, waarbij mensen vaak schuil dreigen te gaan achter hatelijke staafdiagrammen en populistische leuzen.

Ik wil iedereen dan ook oproepen om verhalen te vertellen aan iedereen die het maar horen wil, en zeker aan wie het niet horen wil en die verhalen ook te noteren. Wat maak je mee met je taalmaatjes, de immigranten, wat betekenen jullie voor elkaar, welke steun en bemoediging kun je geven, wat krijg je daarvoor terug en welke resultaten heb je samen kunnen bereiken. Schrijf het op. Vertel het. Want in die verhalen, in dat narratief, worden de mensen weer zichtbaar, de mensen die door het luidruchtige publiek en de politiek vaak op één hoop worden gegooid. Het is in onze tijd meer dan ooit nodig dat mensen zichtbaar worden en blijven.

Let dus allemaal de komende tijd eens extra op wat je in je werk als taalcoach meemaakt en beleeft en welke resultaten je samen bereikt en schrijf het op. Veel succes daarmee en met je werk als taalcoach dat, zoals we zagen, precies in onze beschaving past.

Reacties op dit persoonlijke opstel, en natuurlijk de verhalen, graag naar kantoor@gildeutrecht.nl

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

Op de bres voor senioren

Interview met Yvon Hoogendijk van U op leeftijd
door Cor van Santen

Met de groei van het aantal senioren in Utrecht is het niet meer dan logisch dat de belangen van ouderen goed worden vertegenwoordigd. De stichting *U op leeftijd* zet zich hier graag voor in, vertelt directeur Yvon Hoogendijk op haar werkkamer aan de Churchillaan.

Eerst wil ze afrekenen met enkele vooroordelen die over senioren bestaan. Zoals het beeld dat senioren zwakke figuren zijn waarmee amper nog wat te beginnen valt. Of een totaal ander beeld waarin senioren worden neergezet als mensen die de helft van het jaar met de camper door Europa tuffen. Hoogendijk: 'De werkelijkheid is dat ook in een stad als Utrecht senioren maatschappelijk van groot belang zijn. Heel veel mooie en nuttige dingen gaan niet door als veel senioren hun vrijwillige deelname zouden staken. Dat positieve geluid draag ik, nee, dragen wij graag uit.'

Subsidie gemeente

Hoogendijk begon in oktober 2023 met haar werk bij *U op leeftijd*, de nieuwe naam voor de organisatie die voortkomt uit een samengaan van de Cosbo en de gemeentelijke Adviescommissie Ouderen (ACO). Dat de gemeente het belang van het platform inziet, blijkt uit het feit dat ze de stichting subsidieert. Zo worden naast de directeur nog drie medewerkers betaald, het viertal is parttime in dienst van de stichting. Verder kan *U op leeftijd* rekenen op de steun van 25 vrijwilligers.

'De kracht van *U op leeftijd* is dat we ons laten zien op heel veel verschillende fronten. Om mee te praten, adviezen te geven of te waarschuwen voor zaken die mislopen. Wij richten ons op kwesties die groepen senioren aangaan en niet op individuele belangen. Onze actuele thema's zijn Wonen, Welzijn en zorg, Mobiliteit en Actief en Veilig meedoen', aldus Hoogendijk.

Parkeer-app

Een mooi voorbeeld van zo'n kwestie is de nieuwe parkeer-app die de gemeente eind vorig jaar heeft geïntroduceerd. In plaats van een kortingscode waarmee familieleden of mensen van de thuiszorg minder betalen voor parkeren

FOTO: MOON SARIS

YVON HOOGENDIJK

moet de bewoner zelf digitaal het parkeergeld voorschieten. 'Dat werkt voor een deel van de senioren niet. Niet iedereen heeft een smartphone en is handig met DigiD of weet om te gaan met apps. Dankzij ons protest en ook door reacties van anderen is de gemeente bezig om het nieuwe systeem te vereenvoudigen. En digitaal veilig meedoen is sowieso een thema waar we druk mee zijn. Op onze website en via onze nieuwsbrief geven we ook bewust informatie over zaken als veilig bankieren want helaas gaat er op dit terrein nog veel mis en senioren zijn hierbij geregeld ook slachtoffer.'

Huisvesting

Het is een van de vele voorbeelden die de directeur geeft over het belang van *U op leeftijd*. Wonen voor senioren is een ander onderwerp dat zij veelvuldig aan de orde stelt. 'Gevraagd en ongevraagd geven we de gemeente advies over ouderenhuisvesting. Kijk naar al die senioren die in een te groot huurhuis wonen en best wel willen verhuizen naar een kleinere maar comfortabele woning. Daar komt heel veel bij kijken. Bijvoorbeeld de nieuwe huur die dan wordt gevraagd waarbij men vaak veel meer betaalt voor minder leefruimte. Dat senioren dan zo'n verhuizing niet zien zitten, snap ik wel. Daar moet de overheid dan toch wat aan doen zodat het grote huurhuis naar mensen kan gaan die dringend meer woonruimte nodig hebben. En los van het geld is het ook van belang om de vertrekkende senioren hulp aan te bieden. 'Handjes' die de overgang naar een andere woning zoveel gemakkelijker maken. Over dat soort zaken spreken we met de gemeente maar uiteraard ook met woningcorporaties. En dat helpt wel, merken wij.'

Een ander vaak terugkerend onderwerp: de zorg voor ouderen. ‘Ook hier zien we dat de aanbieders te gemakkelijk bepalen welke zorg wordt verleend. Zonder dat degene die het betreft is gehoord. Dat geeft veel frustratie terwijl het toch veel beter en efficiënter is te regelen door de cliënt er direct bij te betrekken.’

Koffiedrinken

Ook hier komt *U op leeftijd* op voor senioren door in gesprek te gaan met de instanties, de zorgverleners en ook door belangenorganisaties in dit veld te benaderen. ‘We drinken heel veel koffie met veel verschillende partijen om ons punt te maken. En hierin spelen ook onze vrijwilligers die specifieke kennis hebben van deelterreinen waarmee senioren te maken hebben of krijgen, een grote rol. Voor senioren zijn wij op deze manier een strategische belangenbehartiger. Dat betekent dat we in een vroeg stadium al proberen mee te praten over zaken die senioren aangaan. Want dan heb je de meeste invloed op de inhoud van de plannen.’

Mobiliteit

Het recht op mobiliteit is ook een van de speerpunten van *U op leeftijd*. De stad moet ‘autoluw’ worden, aldus het stadsbestuur. Maar wat betekent dat voor senioren? Blijft de stad, en vooral het centrum, dan wel voldoende

toegankelijk voor hen? En hoe zit het met de veiligheid op fiets- en voetpaden? Steeds meer snelle fietsen schrikken veel senioren af. En natuurlijk kijken we ook naar de kwaliteit van het openbaar vervoer. En wat gebeurt er met de regiotaxi als die veel duurder wordt in de toekomst?

Het mag duidelijk zijn. Voor de Utrechtse senioren zijn er nog veel zaken die om actie vragen. *U op leeftijd* is er volop mee bezig. En zoekt ook nog meer vrijwilligers die op willen komen voor de belangen van senioren. ‘Kijk op onze website (uopleeftijd.nl)’, beveelt Yvon Hoogendijk tot slot aan.

Voordat Yvon Hoogendijk bij *U op leeftijd* ging werken had zij jarenlang een adviesbureau dat vooral senioren hielp bij het zoeken naar geschikte woonruimte. Eerder werkte zij als interim-manager en was zij raadslid en wethouder namens GroenLinks in Bunnik. Met Corrie Huiding heeft *U op leeftijd* ook een senioren burgemeester. Is er iets te vieren of is er een bijeenkomst voor 65-pussers dan komt de senioren burgemeester graag langs. Knelpunten die zij tegenkomt voeden de agenda van *U op leeftijd*.

Een neogotisch juweel in hartje stad

Interview met Gildegids Els Jimkes door Thom van Rossum

Els Jimkes-Verkade studeerde in de jaren zestig van de vorige eeuw kunstgeschiedenis in Utrecht. Zij is de stuwende kracht geweest in het project om een boek over de Willibrordkerk te maken. Ik sprak met haar over de wording van dit fraaie product dat in september is verschenen bij uitgeverij Matrijs.

Els: ‘Ja, hoe is dit boek ontstaan? Het is een merkwaardig resultaat van bewuste acties en toevalligheden. Pas na mijn pensioen leerde ik de Willibrordkerk kennen. Ik was in 2004 rondleider geworden bij Gilde Utrecht en mijn collega Tineke Barreveld stelde het jaar daarop voor: laten we samen in Gildeverband een architectuurcursus over de stad Utrecht gaan geven. Door haar kwam ik dus pas in 2005, een kleine twintig jaar geleden, voor het eerst in de net gerestaureerde Willibrordkerk. Ik wist niet wat ik zag, was diep onder de indruk en volledig verrast. Want tijdens mijn studie kunstgeschiedenis vond men de neostijlen lelijk en oninteressant: ze werden niet eens behandeld.’

Hoe bekend was de Willibrord in die tijd?

‘De Willibrord was alleen in de drie zomermaanden te bezoeken in het kader van Kerken Kijken. Het verbaasde me enorm dat deze prachtige kerk de rest van het jaar voor bezoekers gesloten was.’

FOTO: TINUS PULLES

MARIA ALTAAR

FOTO: ZIP ZIPSEN

DE WILLIBRODRKERK

Ik besloot dus in juni 2009 te proberen met hulp van Elizabeth Noltes en haar man Hans van het kerkbestuur én met Kerken Kijken, de kerk ook de rest van het jaar op vrijdagmiddag en zaterdag open te stellen. Maar dat betekende wel dat ik minimaal veertig vrijwilligers moest vinden want niemand wil iedere twee weken dienst doen. Tijdens een oproep in een Gildevergadering meldden zich twintig vrijwilligers. Maar ik had er nóg twintig nodig: je begrijpt dat in die zomer geen vriend of vriendin in mijn omgeving nog veilig was! En... het lukte!

Je moest dat vrijwilligersleger toch wel kennis laten verwerven over de kerk en hen op de hoogte brengen van alles wat er te zien was.

‘Bij de start in oktober 2009 heb ik Casper Staal - medeauteur van het boek - gevraagd om op een avond in de kerk te komen vertellen over wat er hier qua traditie gotisch was en wat bijvoorbeeld qua meubilair in de neogotiek nieuw werd ontwikkeld. Dat werd een succes en de jaren daarop vroeg ik steeds weer een andere deskundige voor een lezing. Zoals Anton van Run (die me ook weer hielp bij het huidige boek) over de gewelfschilderingen, Jean van Tongeren over het gehele interieur en restauratiearchitect Paul van Vliet over zijn expertise. Zo groeide het aantal vrijwilligers elk jaar en ik leidde er een tiental op om serieuze rondleidingen te geven. Graag deed ik dat ook zelf.’

Toeval is nooit toevallig

‘Op een dag in oktober in 2015 meldden zich Jos en Anthony Lisman voor een rondleiding. De start was heel leuk, maar na korte tijd begon met name de erudiete Anthony heel moeilijke vragen te stellen. Ik antwoordde zo goed als ik kon en... dat bleek een verrassend resultaat op te leveren. Drie dagen later kreeg ik een briefkaart van hem met de mededeling dat wanneer ik een boek over de kerk wilde schrijven, hij wel graag een financiële bijdrage zou willen leveren. Mede door dit gelukkige voorval is het boek er uiteindelijk gekomen. Helaas is Anthony vier jaar geleden overleden en heeft hij dat niet meer mogen meemaken.’

De redding van het gebouw

‘Jos en Anthony hadden een bijzondere band met de kerk, want hun vader, de bouwondernemer Lisman, heeft de kerk in 1968 gekocht toen de parochie een jaar eerder was opgeheven. En daarmee heeft hij de kerk absoluut gered. Anders was de Willibrord ongetwijfeld afgebroken en was er vermoedelijk een parkeergarage gekomen met flats erboven. Want de jaren zestig van de vorige eeuw - de tijd dat ik dus kunstgeschiedenis studeerde - was precies de periode dat vrijwel niemand de neogotiek nog waardeerde. Ook de katholieken vonden de weelderige versieringen ouderwets. Vader Lisman was een van de zeer weinigen die oog had voor de schoonheid van de kerk, die overigens in slechte toestand verkeerde. Inmiddels had een aantal verontruste invloedrijke mensen een comité gevormd dat de afbraak van de kerk wilde voorkomen en een nieuwe bestemming voor het gebouw zocht.

Later kon Lisman de kerk aan pater Winand Kotte (1922-2006) verhuren en uiteindelijk aan hem verkopen, die daarvoor de Sint Willibrordus Stichting had opgericht. Kotte gaf leiding aan een groep katholieken die na het Tweede Vaticaans Concilie teleurgesteld was door de richting die de Rooms-Katholieke Kerk was ingeslagen. Gelukkig heeft Kotte nog op tijd de restauratie van de Willibrord, die in deplorabele toestand verkeerde, in gang gezet en gered. Met hulp van enorme subsidies van de rijksoverheid en de Europese Commissie want inmiddels was de kerk een rijksmonument geworden.’

FOTO: IDS VAN HOUTEN

BRON WIKIMEDIA COMMONS

Els en Winand

'Tineke Barreveld en ik gaven zoals gezegd tussen 2005 en 2017 onze architectuurcursus en uiteraard stond dan ook een bezoek aan de Willibrordkerk op het programma. Ik heb pater Kotte daar nog een paar keer ontmoet. Hij zat in zijn rolstoel voor het koor en op mijn vraag of ik als protestant mijn cursisten daar twintig minuten mocht rondleiden, reageerde hij altijd vriendelijk en positief. Hij eindigde altijd met een kruisje op mijn voorhoofd met de woorden 'niet zondigen, meisje'.'

BRON RCE

De onmisbare deskundigen

'De gebroeders Lisman hebben het aanbod van de financiële bijdrage voor een boek over de kerk later herhaald. Met dat aanbod in gedachten, vond ik dat deze schitterende kerk inderdaad een boek verdiende. Maar ik besepte ook dat ik voor dit omvangrijke project een beroep moest doen op schrijvers met kennis van gebieden waar ik niet in thuis was. Toen Casper Staal, Ton van Schaik, Annemarie van Santen en Elisabeth Stades hun medewerking hadden toegezegd, durfde ik het aan. Gelukkig zijn experts als Wies van Leeuwen, Mascha van Damme en Petra van Langen er later nog bij gevraagd.

We hebben zo'n vier jaar in goede harmonie aan het boek gewerkt. Soms werd ik onverwachts verrast door teksten of beelden, die stilistische en ikonologische vondsten bleken te zijn. Die hebben het boek over de kerk inmiddels verrijkt.'

In dit rijk geïllustreerde boek vormen vijf hoofdstukken de geschiedenis van het gebouw. 1. De herders en hun kudde beslaat de periode 1600 tot 1967. 2. Het ontwerp en de bouw van de Willibrord naar een ontwerp van Alfred Tepe. 3. Visioen van het Hemels Jeruzalem beschrijft het interieur van de kerk. 4. Heropening en restauratie in de periode 1967-2020 en ten slotte 5. Muziek in de Willibrord.

'Mijn grootvader, Jan van Rossum (1866-1948), werd in 1882 als zestienjarige benoemd als organist. Hij was een telg uit de familie van de Utrechtse katholieke boekhandel en uitgeverij Wed. J.R. van Rossum die gevestigd was Achter het Stadhuis, dus om de hoek van de Willibrord. In 1883 werd zijn vader eigenaar van het uit 1797 daterende bedrijf en begon een afdeling kerkmuziek. In 1892 nam Jan de leiding over, eerst samen met zijn broer en vanaf 1928 alleen. Totdat de muzikafdeling in 1969 werd afgestoten, was 'De Weduwe' de belangrijkste uitgeverij van katholieke kerkmuziek. Van Rossum, bijgenaamd de 'Weduwe met de baard' bleef 65 jaar als organist verbonden aan de kerk en nam pas in 1947 afscheid. Een kleinkind van hem herinnerde zich hoe hij vlak voor de hoogmis op zondag zijn aankomst op het orgel aan de aanwezige familieleden kenbaar maakte met een luidruchtig 'ahum, ahum'.'

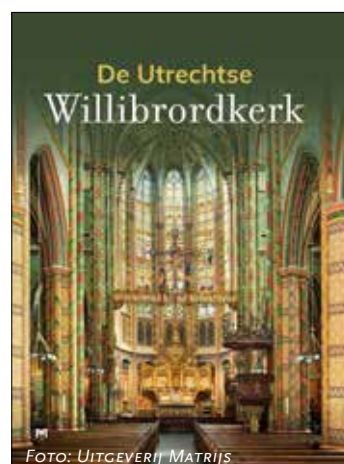

FOTO: UITGEVERIJ MATRIJS

Els Jimkes-Verkade, Casper Staal & Elisabeth Stades-Vischer (red.) 2024, De Utrechtse Willibrordkerk. Stichting Matrijs, Utrecht. 192 p. prijs € 29,95 ISBN 978 90 5345 582 1
Het boek is te koop bij de lokale boekhandel.

Ik vertrek

Afke van Dijk

FOTO: NIENKE WILLEMSEN

MUNTBRUG

Ik vertrek... gelukkig niet als deelnemer aan het gelijknamige tv-programma, want ik ben geen echte klusser en kan waarschijnlijk moeilijk aan de mediterrane 'mañana, mañana' cultuur wennen. Ik woon liever in een huis dat al af is, maar daarover straks meer.

Zo'n zes jaar geleden liep ik bij het Gilde naar binnen omdat ik graag een vluchteling wilde helpen met de Nederlandse taal. Van het een kwam het ander en sindsdien heb ik voor Samenspraak honderden intakegesprekken met taalmaatjes gevoerd. Ook heb ik de afgelopen jaren tientallen nieuwe taalcoaches mogen verwelkomen. Het is altijd weer een leuke uitdaging om een zo passend mogelijke match tussen taalcoaches en taalmaatjes te maken.

Hoewel ik al meer dan veertig jaar naar alle tevredenheid in Utrecht woon, viel het me wel steeds meer op hoe druk het hier de afgelopen jaren is geworden: fietsfiles in het centrum en wandelfiles langs de singels. Met de huidige nieuwbouwprojecten neemt de drukte alleen maar toe. Ik ging naar meer ruimte en rust verlangen en heb de stoute schoenen aangetrokken: ik heb een huis gekocht in Joure, met een prachtig uitzicht over de weilanden. Inmiddels is de bouw gestart en daarmee is de verhuizing naar Friesland definitief geworden. Ik ben een remigrant die teruggaat naar haar 'heitelân' en weer gaat spreken in haar 'memmetaal'.

Het betekent ook dat ik afscheid zal moeten nemen van het Gilde. Ik heb inmiddels alle werkzaamheden voor Samenspraak overgedragen aan mijn opvolger Leonard Dake. Op dit moment liggen er tientallen aanvragen voor een taalcoach op zijn bureau. Dus mocht iemand nog wat tijd over hebben, dan zijn er genoeg mogelijkheden om een of meer taalmaatjes te begeleiden.

Ik weet nu al dat ik Utrecht zal gaan missen en met weemoed terug zal denken aan wat ik hier heb meegemaakt en aan al het moois wat de stad te bieden heeft. Ik zal vooral mijn fietsroute langs de Leidseweg gaan missen, een route die ik dagelijks nam op weg naar huis: het zicht op de mooie treurwilgen bij Molen de Ster en het bijzondere uitkijkpunt bij de Munt. Vanaf die plek is op het Merwedekanaal altijd van alles te zien; zwemmers, roeiers, suppers en soms ook schaatsers. Vooral bij zonsondergang is het daar prachtig. Ook zal ik de kleurrijke Kanaalstraat gaan missen. Als ik vanuit de Ulu moskee de oproep tot gebed hoor, waan ik mij soms even in het buitenland. En natuurlijk ga ik ook Gilde Utrecht missen. Ik heb al die jaren met veel plezier met jullie samengewerkt.

Ik zal zeker nog wel met enige regelmaat naar Utrecht komen. Een uitgelezen kans om dan eens een Gilde stadswandeling aan te vragen. Want er is voor mij nog steeds van alles te ontdekken in Utereg me stadsie.

FOTO: AFKE VAN DIJK

TREURWILG MET STRAAT EN BRUGGETJE

Slot Zeist
Zinzendorflaan 1, Zeist
dinsdag t/m zondag 11-17 uur
permanente tentoonstelling
Het Verhaal van Slot Zeist
In het sfeervolle souterrain van Slot Zeist bevindt zich een gloednieuwe expositie over de historie van deze schitterende buitenplaats. De ingang bevindt zich in de rechtervleugel van Slot Zeist (ingang Orangerie). Toegang is gratis. Een vrijwillige bijdrage voor het onderhoud wordt op prijs gesteld.

Het Utrechts Archief
Hamburgerstraat 28
dinsdag t/m zondag 10-17 uur
te zien t/m 27 april 2025

Utrecht door de lens van Moesman

Rond 1900 maakte Johannes Anthonius Moesman reclamedrukwerk, tekeningen en foto's in Utrecht. Zijn werk geeft een prachtig beeld van het stadsleven in die tijd. In de tentoonstelling ziet u de mooiste foto's van Moesman uit de collectie van Het Utrechts Archief. Er zijn ook prachtige reproducties te zien van het reclamedrukwerk dat deze vader van de schilder Joop Moesman heeft gemaakt.

Centraal Museum
Agnietenstraat 1
dinsdag t/m zondag 11-17 uur
te zien t/m 2 maart 2025

Marokkaanse mode op het podium

Utrecht kent een grote Marokkaanse gemeenschap en mede daarom is nu de tentoonstelling MODA te zien. MODA is spreektaal voor mode in het Marokkaans. Centraal staan werken van makers, van wie de roots zijn terug te brengen naar het Noord-Afrikaanse land. De samenstellers van de tentoonstelling willen de bezoeker kennis laten maken met de, zoals zij het omschrijven, 'immense veelzijdigheid' van Marokkaanse mode. Mode voert de boventoon, maar er is ook plek voor fotografie en haarvlechttechnieken.

Museum Catharijneconvent
Lange Nieuwstraat 38
dinsdag t/m zondag 11-17 uur
te zien t/m 26 januari 2025

In de ban van de middeleeuwen

Haal je hart op aan middeleeuwse pracht uit Kasteel De Haar, kasteel Huis Bergh en Museum Catharijneconvent. De adembenemende kunstcollecties ontstonden vanaf de negentiende eeuw vanuit een diep verlangen naar vervlogen tijden. Wat dreef de mensen die deze eeuwenoude kunst zo driftig verzamelden? En wat zochten zij in de middeleeuwen wat ze in hun eigen tijd niet vonden?

BRON: HUA

OUDE ANSICHTKAART SLOT ZEIST

Puzzel

door Thom van Rossum

Vorige puzzel

In de serie *Bekende Utrechtse* werd naar vier architecten gevraagd.

1. Hij restaureerde het Rietveld Schröderhuis en herbouwde het Rietveldpaviljoen in Kröller Müller: Bertus Mulder (1929-2024)
2. Architect uit de vorige eeuw die zijn sporen heeft verdiend door al vroeg te experimenteren met barokke krullen en andere ronde vormen: Sybold van Ravesteyn (1889-1983)
3. Hij deelde met Bart van der Leek een atelier in de Herenstraat 19. Zijn werk vind je terug in Oog in Al: Piet Klaarhamer (1874-1954)
4. Na zijn lagere school begonnen als meubelmaker eindigde hij als eredoctor aan de Technische Hogeschool te Delft: Gerrit Rietveld (1888-1964)

Er kwamen weer heel wat goede antwoorden binnen. Het lot heeft Theo van Vliet als winnaar aangewezen; hij kan de prijs op het Gildekantoor ophalen.

De tekening van Henk van Hilten bleef voor velen een raadsel: de locatie werd niet gevonden...

Gelukkig kon Henk zelf natuurlijk uitsluitsel geven:

de boerderij op de tekening in het vorige nummer is gelegen op de Kruisweg 32. De Kruisweg ligt parallel met de Amsterdamsestraatweg, aan de oostzijde ervan. De bewoners, een gastvrij echtpaar, wonen hier al sinds 1976. Op de begane grond, aan de achtergevel, is de indeling nog die van een boerderij, klinkers op de vloer, een keuken met een gezellige keukentafel, een houtgestookte kachel.

Achter het huis is een groot stuk grond, waarop geiten en kippen lopen en een geweldige ruimte voor de kleinkinderen om buiten te spelen.

Op De Achterpagina opnieuw een prachtige tekening van Henk. Aan jullie de vraag, waar stond Henk toen hij deze tekening maakte.

Nieuwe puzzel

Dit keer worden de namen gevraagd van *Bekende Utrechtse* die een culturele band met de stad hebben gehad.

1. Kanunnik uit de zestiende eeuw die - geïnspireerd in en door Italië – een schildersatelier opzette aan het einde van de Nieuwegracht.
2. Komisch talentvolle zoon van een kruidenier die - in 1946 katholiek geworden - dat volmondig heeft uitgezongen.
3. Hoogleraar geschiedenis die van 1948 tot 1965 wekelijks op de radio de internationale politieke verhoudingen besprak.
4. Eeuwige student die koers hield in zijn strijd voor het Nederlandse lied.

Weet u de puzzel op te lossen of kunt u vertellen waar de tekening van Henk van Hilten is gemaakt? U kunt uw antwoord voor 1 maart 2025 mailen naar kantoor@gildeutrecht.nl of, als u liever pen en papier gebruikt, opsturen naar Redactie Gildenieuws, Lange Smeestraat 7, 3511 PS Utrecht

FOTO: GILDEARCHIEF

RIETVELD SCHRÖDERHUIS

De Achterpagina

door Henk van Hilten

